

Kinderen van het verzet

Leesexemplaar

Kinderen
van het
verzet

Piet Boncquet

Polis

canvas

7	Inleiding
11	YVETTE ELYN
23	JAN VANRIET
39	ELLEN DE SOETE
55	LAURENT MARTING
69	NELLY BAETEN
85	YVETTE MERCHIEERS
101	MARCEL TORFS
117	LAURETTE VAN DAMME
131	HENRI MINTEN
147	CARMEN MUSSCHE
163	BERTJE UREEL
177	BERNADETTE KIEBOOMS
193	HENRI HEIMANS
<hr/>	
209	HET VERZET: GEDREVEN, MAAR VERSNIPPERD EN VERGETEN
229	Dankwoord
231	Kaart

Inleiding

In het najaar van 2017 zond Canvas *Kinderen van de collaboratie* uit. Het was een reeks die heel wat emoties losweekte bij het grote publiek. De roep om een vervolgreeks over de kinderen van het verzet klonk luid, en terecht. Die reeks is er nu en brengt de verhalen van dertien Vlamingen van wie de ouders zich tijdens de Tweede Wereldoorlog in de ondergrondse engageerden. Ze riskeerden hun leven — letterlijk — om de nazi's te verdrijven en België te bevrijden.

Wie kijkt naar de mens achter de verzetsman of -vrouw ziet vaak een hele modale burger. Het zijn doorgaans niet de romantische vrijheidsstrijders, noch de avontuurlijke waaghalzen die je zou verwachten. Het zijn gewone mannen en vrouwen die er stomweg in rollen of voelen dat het hun plicht is om iets te doen tegen het duidelijke onrecht dat hun en hun landgenoten wordt aangedaan. Dat zijn de helden van het verzet. De acties die ze ondernamen variëren enorm. Van het verspreiden van illegaal anti-Duits drukwerk tot het opblazen van treinen en het overvallen van gemeentehuizen, en alles daartussen. Er waren verzetsstrijders die weigerden geweld te gebruiken en er waren er die aanslagen pleegden op collaborateurs en Duitsers. Er zaten rechtse en linkse mensen in het verzet, zeer katholieke, koningsgezinde Belgen en overtuigde communisten, en Belgen die

niets met politiek te maken hadden. Het verzet kon niet meer divers zijn dan het was. Het was een heterogene groep van tienduizenden mensen met een gemeenschappelijk doel, het verslaan van de nazi's.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog stapten ongeveer 160.000 Belgen in het verzet tegen nazi-Duitsland. Zeker 40.000 onder hen werden opgepakt en minstens 15.000 overleefden de oorlog niet. Dat zijn de harde cijfers. Ondanks die zware tol heeft het verzet in Vlaanderen nooit kunnen rekenen op veel aandacht. Zodra de gemeenschappelijke vijand was verslagen, verbrokkelde het verzet. Nooit slaagden ze erin één stem te laten weerklinken op het publieke forum. Ze slaagden er niet in hun plek op te eisen in het naoorlogse België.

De Vlaamse beeldvorming over de Tweede Wereldoorlog heeft de nadruk vooral gelegd op de collaboratie, en niet op het verzet. Wanneer er wel over werd gesproken, was dat vaak in negatieve termen. Over avonturiers en misdadigers, die de oorlog gebruikten om rekeningen te vereffenen. Over mensen die aan het eind van de oorlog, toen het gevaar was geweken, collaborateurs uit huizen gingen sleuren om ze publiek te vernederen. Hoewel vele verzetsmensen op het moment van de bevrijding nog in kampen crepeerden, zet dat beeld de toon. Vandaag is die scheve situatie enigszins rechtgetrokken, maar toch kampen we met grote hiaten in onze kennis over het verzet tegen de nazibezetting in België. Nog steeds hangt er rond dat verzet een waas van onwetendheid, en houdt het cliché van het verzet als cra-puul dat in september 1944 vrouwen en onschuldige

sukkelaars, beschuldigd van collaboratie, uit de huizen ging sleuren hardnekkig stand.

De Tweede Wereldoorlog ligt ondertussen driekwart eeuw achter ons, maar de gevolgen van de nazibezetting werken nog steeds door in onze samenleving. Van de eerste generatie ooggetuigen, de mensen die de oorlog in hun volwassen leven hebben meegemaakt, zijn er nog slechts enkelen onder ons. De rechtstreekse betrokkenen verdwijnen, maar dat wil niet zeggen dat het oorlogsverleden niemand meer beroert. Integendeel. De oorlog leeft voort in hun kinderen, soms zelfs in hun kleinkinderen. Oorlogstrauma's en herinneringen worden doorgegeven van generatie op generatie en ook bij diegenen die de oorlog niet zelf hebben meegemaakt, kan de nazi-bezetting tot vandaag diepe sporen nalaten.

Een meisje is zestien in 1941 en stapt in het verzet. Ze rolt er als bij toeval in, niet goed wetend wat haar te wachten staat. Ze wil haar steentje bijdragen aan de strijd tegen nazi-Duitsland. Ze brengt geheime boodschappen over tussen twee verzetscellen en ze verdeelt sluikpers. Nog voor haar zeventiende verjaardag wordt ze opgepakt en naar een Duits concentratiekamp gevoerd. Daar wordt ze vernederd, mishandeld, uitgemaakt, ontmenselijkt. Het meisje overleeft de oorlog, maar komt zwaar getraumatiseerd weer in België aan. Ze maakt kennis met een andere overlevende van de nazigruwel. Samen krijgen ze een kind. Dat kind heeft de Tweede Wereldoorlog niet meegemaakt, maar er gaat geen dag voorbij zonder dat het met de gruwel ervan wordt geconfronteerd. Dat zijn de kinderen van het verzet.

Dertien kinderen komen in dit boek aan het woord.
Met het hart op de tong laten ze ons ervaren hoe het
voelt om op te groeien in de schaduw van de vreselijke
Tweede Wereldoorlog.

Geert Clerbout
Eindredacteur *Kinderen van het verzet*

Yvette Elyn

‘We wisten lang niets van mijn vader’

Yvette Elyn werd geboren in Gent in 1937. Daar beleefde ze als kind de oorlog in een arme arbeidersbuurt. Haar vader Pol was actief bij het verzet, in de haven. Ze maakte mee hoe hij opgepakt werd door de nazi's en ze kan moeilijk aanvaarden dat een Vlaamse collaborateur daar de hand in had. Haar vader stierf na een lange lijdensweg in een werkkamp in Polen.

Eigenlijk heette hij Polidor, maar iedereen sprak mijn vader met Pol aan. Hij werd geboren in 1906 en was enig kind. Hij trouwde met Marie-Louise Dermul, die een jaar jonger was en afkomstig uit een groot Brugs gezin. Moeder kwam elke dag met de trein naar de katoenfabriek in Gent en daar leerde ze mijn vader kennen. Ze kregen samen vijf kinderen, van wie ik, de middelste, geboren werd in 1937. Wij hoorden bij de arme bewoners van de cité van Gent. Naast zijn werk in de fabriek verdiende mijn vader een centje bij als binnenhuisschilder. Met dat geld trok hij soms naar 't Lusthof om er een wafel te eten en dan mochten wij elk om beurten eens

mee. Vader was erg handig, hij maakte zelf onze klompen. Voor Sinterklaas kregen de jongens een karretje om aan een koord voort te trekken.

Ik was pas drie jaar toen de oorlog uitbrak. Ik weet nog dat we heel stil moesten zijn als de radio aangezet werd om naar de BBC te luisteren, met de deuren dicht. In het begin van de oorlog was ik nooit bang, maar dat veranderde in 1943, na wat ik gezien en meegemaakt had. Mijn vader zat bij het Geheim Leger, actief in de haven van Gent. Hij sloot zich aan omdat hij een echte Belg was. De Duitsers waren volgens hem indringers, die in hun eigen land moesten blijven.

Wat hij precies deed weet ik niet. Daar werd thuis nooit over gesproken. Als moeder hem vroeg: ‘Wat zal er gebeuren als ze je pakken?’ antwoordde hij altijd: ‘Er wordt voor jullie gezorgd.’ Maar hij beseftte het gevaar héél goed, want achter ons huisje stond altijd een ladder klaar, zogezegd om te schilderen, maar die moest dienen om bij onraad te ontsnappen.

Op 2 september 1943 lagen onze kleren klaar om naar school te gaan. Mijn oudste zus ging toen al werken in de fabriek. ’s Morgens vroeg hoorde moeder een auto stilvallen, dat gebeurde niet vaak in onze straat. Ze haastte zich naar beneden, maar vader had de deur al opengedaan. Het was te laat om nog te kunnen vluchten. Enkele gewapende Duitse soldaten stonden aan de deur en ook een Vlaming, Marcel Opdebeeck (*collaborateur, gefusilleerd in 1948, red.*). Vader moest mee. Eerst mocht hij afscheid nemen van ons en wij kwamen naar beneden. Hoewel we het niet wisten, was dit een definitief vaarwel.

We kregen een kus en hij pakte ons eens vast. Dat was de laatste keer dat ik mijn vader gevoeld heb. Die hele arrestatie heeft niet lang geduurd. Ik was toen nog klein, maar ik zie die beelden nog altijd voor mij. Vooral die Vlaming die erbij was, blijft felle haatgevoelens bij mij oproepen.

Alle burens stonden op straat. Moeder was kwaad en verweerde zich: 'Pas maar op, de Amerikanen zijn op komst!' Maar Opdebeeck antwoordde dat ze moest zwijgen, of anders namen ze de kinderen ook mee. Vader werd in een donkere Citroën geduwd en ze reden weg. De burens wisten te vertellen dat de onderpastoor op komst was. Toen hij aankwam zei hij tegen mijn moeder: 'Als je de kinderen naar een katholieke school stuurt, zullen we jullie helpen.' En mijn moeder antwoordde: 'Ze moeten van hun vader naar de stadsschool gaan en dat blijft zo.'

We zijn die dag naar school geweest. Mijn jongere broertjes zaten in de kleuterklas. De directrice heeft ons geholpen. Ook Winterhulp en de parochie stonden arme mensen bij. Op steun van de familie konden we niet rekenen, want ze woonden in Brugge en tijdens de oorlog was er geen vervoer mogelijk. Vader is naar de gevangenis van Gent gebracht. Hij werd er ondervraagd, kreeg veel slaag en werd zwaar mishandeld. Hij hield er doofheid aan één kant aan over.

Mijn moeder mocht hem regelmatig bezoeken van de Duitsers. Ze bezorgde hem een foto van ons allen en verse kleren. Zijn bebloede ondergoed nam ze mee om te wassen, dat deed haar veel pijn. Eén keer ben ik mee

mogen gaan, ik was een jaar of zes. Ik herinner mij een kleine cel, waar er een stoel stond. Papa kon met mijn moeder spreken, ik weet niet of dat afgeluisterd werd of niet. Hij heeft gezegd dat hij wist wie hem verraden had, maar hij vroeg om alsjeblieft niet kwaad op hem te zijn, want die man was zodanig gemarteld dat hij uiteindelijk namen genoemd had, waaronder die van hem. Hij schreef brieven waarin hij vertelde dat hij samen met ons Kerstmis wilde vieren.

In december 1943 werd hij weggebracht zonder dat wij ervan wisten. Het was een buur die kwam zeggen: 'Pol is weg, ik heb de Duitsers enkele gevangenen zien meenemen naar de gevangenis van Sint-Gillis.' Mijn moeder heeft de kans niet meer gekregen om afscheid te nemen. Vanaf dan werd hij een *Nacht und Nebel*-gevangene, iemand die gedoemd was om vergeten te worden en te sterven. Hij vertrok uit Brussel naar Duitsland en wij hoorden niets meer over hem.

Nadat mijn vader gevangengenomen was, hebben we veel armoede geleden. Alles was gerantsoeneerd, er was overal een tekort aan, zoals aardappelen en brood. Veel mensen hadden medelijden met ons. Ik herinner me nog dat we eens redelijk veel witte bonen gegeten hebben met bruine suiker. Dan mochten de kleintjes eerst eten, daarna de groten. Voor mijn oudste zus hield moeder speciaal eten opzij, want zij moest elke dag naar de fabriek.

Op een zeker ogenblik was er kermis in onze Bloemetjeswijk. Er stond een draaimolen! Maar mijn moeder zei dat we niet konden gaan. Wij huilden toen we ieder-

een zagen vertrekken. Plots hoorden we een raar geluid bij de brievenbus. Iemand had er wat geld in gestopt. Toen mochten we toch allemaal op de molens zitten en mijn oudste zus op de zwiermolen. We hebben nooit geweten wie die weldoener was. Het moet iemand van de burens geweest zijn die ons kende. Dat is iets dat ik heel mijn leven zal onthouden.

De dag van de bevrijding, begin september 1944, zaten wij allemaal thuis in de kelder, onder de trap. Wij woonden aan de rand van Gent en daar vochten zowel de Polen, de Canadezen als de soldaten in blauwe uniformen, de Royal Air Force van Engeland. Dat was daar een beschieting van jewelste. Er is toen een schrapnel op ons huis gevallen. Mijn moeder kreeg een scherp in haar rug en de waterleiding begaf het, zodat ons huis onderliep. Alle deuren stonden open en we zijn toen gevlucht naar de slager tegenover ons. Na de beschietingen mochten we daar niet blijven en zaten we een tijdje in een klooster in de Burgstraat, niet ver van het Gravensteen, allemaal samen op één kamer. Onderweg ernaartoe zagen we veel neergeschoten Duitse soldaten liggen. We mochten niet kijken van moeder. Stad Gent heeft de waterleiding hersteld en we konden weer naar huis. De bevrijding verschaftte ons een grote vreugde, je kunt je dat niet voorstellen, dat vrijheidsgevoel. De schrik was weg. Wij konden weer met de bal spelen, alles was weer gewoon. Er reden nog niet veel auto's en wij speelden op straat.

Nadat de Duitsers uit Gent gevlucht waren, volgde een hele strenge winter. Over de spoorweg bivakkeerden

toen veel Engelse soldaten. Ze kwamen aan de bevolking vragen of er iemand een soldaat wilde binnenlaten 's nachts. Mijn oudere zuster was een speciale, zij wilde dat wel maar mijn moeder weigerde. Het is er toch van gekomen en ze mocht een soldaat meebrengen om te slapen. Maar in plaats van één had ze er vier mee. Die hebben alle vier de hele winter bij ons op veldbedden in de voorplaats geslapen. Ze brachten soms snoep mee, chocolade of cacaoemelk. Op een zeker ogenblik werden ze overgeplaatst, naar Antwerpen. We hebben ze later nog eens teruggezien. Ze heetten Percy, Ted, Freddy en Tom. Tom had ros haar. Dat waren echte Britten.

Na de bevrijding zijn er erge dingen gebeurd. Moeder nam ons mee naar het straatgejoel. Ik heb als kind vrouwen uit hun huizen gesleurd zien worden. Iedereen wist dat ze met de Duitsers geheuld hadden. Ze werden op een kar getrokken, hun haar werd afgeschoren, er werd op hen gespuwd, ze kregen slaag. Soms werden hakenkruisen geschilderd op de huizen van mensen van wie ze een vermoeden hadden dat ze zwart waren. Hun meubels kwamen op straat terecht en werden in brand gestoken... Er zijn ook veel zwarten plots wit geworden na de bevrijding, dat is niet eerlijk.

Toen er een proces kwam tegen de collaborateurs is mijn moeder gaan getuigen. Ze werd voorgesteld aan een beklagde die ze mocht ondervragen. Toen toonde ze vaders foto en zei: 'Ken je hem nog?' En die man antwoordde: 'Nee, nooit gezien.' Het was Opdebeeck. Mijn moeder is op hem gevlogen, ze was kwaad, heel kwaad. Hij heeft enkele rake klappen gekregen van haar.

Die eerste slagen lieten de gendarmes toe, maar dan hebben ze haar tegengehouden. Hij is berecht en heeft samen met nog enkele anderen de doodstraf gekregen. Verschillende Gentenaren zijn gaan kijken.

Mijn moeder was eigenlijk te laat voor de executie, maar ze is toch nog binnen geraakt, tussen de politieagenten door. Ze heeft drie mannen zien staan, onder wie Opdebeeck. Hij wilde geen blinddoek en heeft nog geroepen: 'Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Christus.' Toen werd er geschoten en hij was dood. Mijn moeder heeft zich omgedraaid en ze is naar huis gekomen. Ze was tevreden dat ze gezien had dat hij dood was. Als ik nu denk aan die man, komen nog altijd haatgevoelens in mij op. Ik ben nochtans vredelievend. Maar dat hij zei 'nooit gezien'? Hij was zelf mijn vader komen ophalen!

Wij dachten dat vader na de bevrijding naar huis zou komen. Eerst keerden de krijgsgevangenen terug. Dat waren geen politieke gevangenen. Maar stilletjesaan werd meer gesproken over die concentratiekampen. Het bleef wachten op mijn vader.

We misten onze papa natuurlijk hard. Ik ben nooit jaloers geweest, maar de andere kinderen kregen thuis meer begeleiding bij hun schoolwerk. Ik deed het niet slecht op school, ik was meestal bij de eerste vijf, maar als mijn vader er nog geweest zou zijn, was ik misschien als eerste geëindigd. Van een lerares heb ik eens een doos kleurpotloden gekregen voor Sinterklaas, daar was ik heel blij mee.

Al die tijd kregen we geen nieuws over mijn vader, tot we op een dag van een buur vernamen dat hij van ge-

tuigen wist dat hij dood was. De priester is het komen bevestigen. Dat was erg, heel erg. Ik weet de datum niet precies meer, dat moet in 1945 geweest zijn. Er kwamen politieke gevangenen vrij en die brachten het nieuws mee. We hadden veel verdriet. Het minste dat ons herinnerde aan papa deed ons, kleine kinderen, al huilen. Wij misten hem zo hard.

Ik zie mijn moeder nog staan in de keuken. Meer kan ik daar niet over zeggen. Een drama. Echt een drama. Wij hadden verdriet en huilden omdat moeder ook hilde. We hadden die vreselijke gevangenneming meegemaakt. En dan in één keer waren we hem kwijt, volledig kwijt. Ik bleef toch nog altijd kijken of ik hem nergens zag. Als er andere mannen naar huis kwamen, was hij er misschien bij? Maar papa was er nooit bij. We hadden alleen maar een foto, die heeft altijd in ons huis gehangen.

Na de oorlog organiseerde het Rode Kruis reizen naar Zwitserland voor de kinderen die verzwakt waren. Ze werden opgevangen bij pleegouders. Ik mocht mee en herinner mij nog dat de reis zeer lang duurde, want de trein stopte veel vanwege de vernielingen. Ik had last van reisziekte en toen we in Bazel aankwamen, brachten ze mij direct naar het ziekenhuis. Pas een week later kwam ik aan in Zürich en leerde ik mijn pleegouders kennen, *Mutti* en *Vati*. Ze hadden ook een zoontje, Jürgen. Dat is de mooiste herinnering uit mijn kindertijd. Tot nu toe heb ik nog altijd contact met de zoon, die was vijf jaar jonger dan ik. Als we later op reis gingen naar Italië stopten we altijd om hem te bezoeken. Mijn pleegbroertje was intussen een man van bijna twee meter

geworden. Hij trok die deur open en zei: ‘Dag Yvetje!’, want ja, ik was een kleintje.

Ik werd verwend in Zwitserland. Ik had lekker eten, mijn haar werd mooi geborsteld. Die mensen hadden een dochtertje verloren. De paasklokken kwamen, dat was thuis nooit gebeurd. We speelden in de sneeuw. *Vati* trok de slee naar boven en wij gleden de berg af. Ik mocht spelen met een pop in een poppenwagen en ik kreeg ook nieuwe kleren. Ik ging weg zonder iets en kwam met een hele valies kleren naar huis.

Terug thuis, toen ik in het vijfde leerjaar zat, vroegen ze op school ter gelegenheid van 11 november of er iemand de Canadese graven wilde onderhouden. Ik mocht eerst niet van mijn moeder maar uiteindelijk ben ik toch zo’n graf gaan schoonmaken en er op Allerheiligen een bloem gaan neerzetten. Ik kende die soldaat niet natuurlijk, maar ik vond het een kans om iets te doen voor een oorlogsslachtoffer, net zoals mijn vader er een was.

Ik heb mijn vader vaak gemist. In 1948 deed ik mijn plechtige communie. In plaats van mijn vader ging mijn schoonbroer mee naar de kerk. Mijn oudste zus was al getrouwd, gelukkig met een schat van een mens, een muzikant. Na het proces en de uitspraken, ook in 1948, hadden wij uitkeringen gekregen. Sindsdien woonden we in een beter huis. Voor mijn plechtige communie kreeg ik een nieuw kleed. Dat was een hele belevenis, want ik moest verschillende keren naar de naaister. Verder mocht ik een fiets kiezen, met een bel en een zadel, en kreeg ik een poëzieboek. Dat heb ik nog bewaard.

Ik zag heel graag kinderen en wilde kinderverpleegster worden, maar ik mocht niet, ik moest leren naaien. Ik heb in een naaiatelier gewerkt en ben in 1958 getrouwd met een haarkapper. Maar hij was een trage, zijn zaak als zelfstandige vlotte niet. Toen ze vrijwilligers zochten voor het leger heeft hij zich aangemeld. Zo zijn we naar Duitsland vertrokken, waar hij als kapper werkte in het militair hospitaal van Soest. Ik heb mijn job opgegeven en in Duitsland een jaar of drie niet gewerkt, want intussen had ik een dochtertje, Annick. Daarna kon ik aan de slag in de CMC, de militaire hoofdkantine. Ik heb in de winkel gewerkt, aan de kassa gezeten en in de slagerij gewerkt. Op het einde werd een grote vrachtwagen ingericht als winkelwagen. Met een Duitse chauffeur bezocht ik elke dag de Belgische families. Mijn dochter ging intussen naar de Belgische school.

Ik heb daar een zestal jaar gewerkt en heb veel geld kunnen sparen, tot we een sociale woning gekocht hebben in België. Mijn man heeft zijn overplaatsing gekregen naar Sijsele. Mijn dochter is in België naar school gegaan en wij woonden in Oostkamp. Daar is Didier geboren, veertien jaar na mijn dochter. Ik ben drieëntwintig jaar getrouwd geweest met mijn eerste man. Na de scheiding ben ik met Maurice getrouwd. Maar de kinderen zijn altijd bij mij gebleven.

Met mijn eerste man heb ik veel ruziegemaakt over het feit dat zijn vader gecollaboreerd had en ik daar niets van wist. Het is uitgekomen toen mijn schoonvader de peter zou worden van mijn dochter en toen bleek dat

hij geen burgerrechten meer had. Ik ben kwaad geweest op hem, maar je kunt daar niet bij blijven stilstaan. Hij is de grootvader van mijn kinderen, dus zwijg ik daar zo veel mogelijk over.

Lange jaren hadden wij geen informatie over het lot van mijn vader. Dat hij dood was, dat was ons verteld door getuigen. Maar ik ben beginnen te zoeken en ben in 1996, via iemand uit Puurs, te weten gekomen dat hij in Polen gestorven was in het kamp van Gross Strehlitz (*nu Strzelce Opolskie in Polen, red.*). Het was een werk-kamp in een kalksteengroeve. Een Belgische overlevende van dat kamp heette Paul Baeten (*zie verder het getuigenis van zijn dochter Nelly, red.*) en die man kon ons meer vertellen. Met de toestemming van het ministerie van Landsverdediging zijn we vertrokken naar Polen. Het was in de zomer. De heer Baeten en zijn vrouw stonden ons op te wachten en we zijn samen naar een klein, overwoekerd kerkhof gestapt. Daar lagen twaalf Belgen begraven en mijn vader was een van hen. Tijdens een kerkdienst heeft de priester zijn naam afgeroepen.

Ik heb ter plaatse een beetje aarde geschept in houten doosjes, eentje voor mij en eentje voor mijn broer. Zo heb ik afscheid kunnen nemen van mijn vader. Naar verluidt is hij gestorven aan een longontsteking, door een gebrek aan medicatie. Hij had veel afgezien en vaak honger geleden. Ze aten zelfs gras op. Dat weet ik van een getuige, ook een *Nacht und Nebel*-gevangene. Papa is gestorven op 23 december 1944, dus rond Kerstmis. Mocht hij nog een maand langer geleefd hebben, dan waren ze misschien bevrijd door de Russen.

In een muur die nu nog deel uitmaakt van een Poolse gevangenis staat een gedenkteken 'Ter ere van de Belgen'. Dat vind ik mooi. Samen met een tolk hebben ze mij alles getoond: zijn cel, de infirmerie... Daar heb ik gehuild. Ik wilde alleen gelaten worden. Ik was heel erg onder de indruk van die reis. We zijn toen ook Auschwitz gaan bezoeken. Er waren nog familieleden van gevangenen mee en we hoorden veel trieste verhalen, bijvoorbeeld van een jonge vrouw die in dat kamp moest bevalen. Het was het noodlot. Laten we hopen dat zo iets nooit meer gebeurt, voor onze kinderen.

December is voor mij altijd een trieste maand. Die maand is hij weggevoerd uit Gent, die maand is hij gestorven in Polen. In een van zijn eerste brieven uit de gevangenis had hij nog geschreven dat hij zo graag samen met ons Kerstmis wilde vieren:

Gent, 15 december 1943. Lieve vrouw en kinderen. Het is mij voor de zoveelste maal toegelaten u te schrijven. Ik maak er gebruik van u allen een gezellige kerst te wensen. Ge moet u allen op die dag wel eens goed doen en dat u eens gelukkig zijt met de kinderen. En blijde gezichtjes hebben. Voor mij zal het natuurlijk een zeer treurige dag zijn. Enfin, ik zal het maar afbijten, zoals de rest. Als ik gezond mag blijven, zal het dan volgende kerstdag zoveel te beter zijn. Want ik wil op dergelijke dagen iedere maal feest houden om allen gelukkig te zijn. En zo ons familiekringen nauwer aaneen te sluiten.

Jan Vanriet

‘Ik moest alles alleen verwerken’

Het leven en werk van kunstenaar Jan Vanriet zijn sterk bepaald door het kampverleden van zijn ouders, beiden actief in het verzet. De vreselijke tijd die ze meemaakten nadat ze werden verklikt, beheerste het gezin na hun terugkeer. Vader Victor was een overtuigd communist en was erg ontgoocheld dat het verzet na de oorlog zo weinig erkenning kreeg. Toch bleef hij zich later engageren, net als moeder Lucia. Jan, enig kind, werd van jongs af geconfronteerd met de gruwelen van de oorlog.

Mijn vader Victor was een rebel. Hij is geboren in 1914 en kwam uit een redelijk burgerlijk en christelijk milieu in Hoboken. Maar daar nam hij afstand van en hij werd lid van de Communistische Jeugd. Hij was solidair met de Sovjet-Unie en las veel boeken, over Marx en van Erich Maria Remarque (*auteur van Van het westelijk front geen nieuws, red.*), die hem erg beïnvloedden. Tijdens de oorlog werd hij actief in het verzet.

Hij zette zich af tegen zijn familie. Hij had een heel andere kijk op het leven, had de Kerk verlaten en was